

СЭКП ТК-НЫҢ ИЮЛЬ ПЛЕНУМУНГА АЛДАРЖЫТКАН ЧАРЫШ

ЧЕР БОЛГАНДА ХАЙНЫГЫП ҮНГЕН!

А ЖЫЛЧЫНАРНЫҢ СӨЗҮ

ДЕТНЭЭН БИС

„Коммунистг күш-ажылдын тиилелгезинге чеде бээр бис“.

В. М. Биче-оол

Эки көргүзүг

«Тыва даг-дугу» комбинаттың тудуунда ажылдап турар бригадаларында коммунисттик күш-ажылдын бригадалары болгаш ыныгы ат дээш, демисежиш турар бригадалар аз эмес. СЭКП ТК-ның июль Пленумунга күш-ажылчы белектеринг уккуражыр дээш комбинаттың тудуу бригадалары боттарының аразында социалисттик чарышты улам кабыртып турарлар. Аңаа эң эки көргүзүглерин эш Кара-оол удурткаан коммунисттик күш-ажылдын бригаданы деп ат дээш демисежиш турар бригада чеди ап турар.

Чоокта чаа тус-тус бригадаларың май айда кылган ажылының түңнелин үндүргөн. Аңаа эш Кара-оолдун бригаданы майның бугурууге планын 190 хуу күүсеткен, эскелерден эки көргүзүгү болган. Ук бригада эске үш бригадалар-биле калы 280 өөреникчилерге ийи калт даш школаны тудуп турар. Школаны бо күзүн ажылдага киирери планда көрдүгөн.

Автосептелге заводу—автомашиналар септөөрүнүн таламы-биле бистең областа мурнакчы техника-биле чепселеттинген, удуг бугурууге болуп турар. СЭКП ТК-ның июль Пленумунга алдар кылдыр заводтук коллективни социалисттик хүлээлелерин алган болгаш Кызылдың бугу ажылчы чоннарынга кыйгырынын үндүргөн.

Ол алдарыг коллективни эки инициативаны үндүргени таварылга эмес. Ону СЭКП-нің Кызыл хоорай комитети деткен болгаш хоорайның бугурууге, албан черлери хүлээп алган.

Ам-чаа чедир туттунмаан, анык завод чап-чаа-ла бут кырынга туруп эгелеп турар. Мында ооң директору-даа, мастерлери-даа шупту анык. Ажылчынарның чарык кезинден хөйү аныктар: Завод чаа-чаа деригелерин хүн бүрүде-ле улам шингээдиш ап, эрги деригелерин механизастап турар. Мурунда заводтук цехтеринден чүгле капитал септелгил моторлар, шимчедикчилер түнүп турган болза, ам кончук кассары кылдыр будуп, эки септеп каан автомобильдер болгаш автобустар үнүп турар апарган.

Заводтук коллективни бо хүнүрде кылтыгып турар чогадыкчы ажыл чорудууга-биле чурттап турар. Бугу мурнакчы автомашиналарын бүрүнү-биле септөөрин чеди алганы заводтук улуг тилелгези. Улетпур болгаш транспорт айтырларынның таламы-биле СЭКП ТК-ның Пленумун июль чымдыр дугайында динчиди чарлаптынга, ол болушкуну заводтук коллективни кончук өөрүшкү-биле хүлээп алган. Пленумга алдар кылдыр септелгенин технологияны болжазыраптайдыр, чаа

деригелерин, техникти депшилгени шингээдиш алыр сорулга туруп турар. Шах ол сорулганы чеди алырның демисели ол заводтук бугу цехтеринде чоруп турар. Чарлаптыган чарыштың эгелечилин болурунун мурунда заводтук коллективни чамдык чедишкенини чеди апкан турган, ол чорук ол хүндүгү эргени аңаа берген. Беш хонук бурунгаар заводка чап-чаа дарганаар шех ажылдап эгелээн. Ийди электротехниктиг, хөй күжү-биле ажылдаар күштүг маска, электри хачылар болгаш оон-даа эске агрегаттар тургустундуулан. Улуг машиналар септөөриниң кол планынга каража-когарал чокка ажылчынар, дарганаар, монтаж ооларны боттарының күжү-биле кылган алганар. Чоокта чаа-ла заводтук скардынга шимчедикчилер септөөринге хереглээр херекселер аңаа-ла ажылдап чок чыткан. Оларны тургузарынга онза айтышкычтар, немелде ачка-хөренилдер негеттинип турган. Неделя бурунгаар мотористер боттары ол херекселерин бөлүп, ажылдадып киирерин шиптирлээр. Ажыл шагындан даш каар, база-ла бугурууге каража-когарал чокка 12 мыдыг херекселдерни тургусткан, олар мотористерниң күш-ажылының бугурууга-лууну 20—25 хуу бедилерин, моторларны септөөриниң шынарын экижерин кандырган.

«ГАЗ» деп маркалыг автомашинаны соңу эвектерин болгаш корбоказын эдиктирип ажылдадыр тускай херекселерни чогадып кылган. Тургузары база-ла шах ыныгы арга-биле чоруткан. Мурнакчы дарган Бобастов, техник Чимков, инженер Дубатов «ЗИС—150» автомашиналарга хереглээр шах ыныгы тускай херекселерни боттары чогадып ты-

дып турарлар. Чаа хүлээлелерин заводтук ниити хуралыга хүлээп а турда, кижилер арыг чүрөөндө шах ыныкча деп чутаалап турганар.

Төп Комитеттиң Пленумунга чеди ийи автобусту паяздан ажыр септеп үндүрерин, Коммунистг күш-ажыл бригаданың кезигүнү Койнык болууну бригаданың кезигүнүнүнүн өмүрүнүнүн деңгээлүн.

— Ажыл норманын хүнүнү-пе 125 хуу күүселерин заводтук мурнакчы ажылчыны эш Филимонов чутаалаан.

— Бистин шуткулга цегивис Пленумунг ажытынар хүнү—июль 13-ке чедир чеди айларның планын күүселерин хүлээрген. Ону күүседип болурунун бугу арга курлавыраарың ык дугурушкан бис—деп, мастер эш Пешков меделгез.

Тываның автосептелге заводунун ажылчынары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары СЭКП ТК-ның июль Пленумунга алдар кылдыр алган хүлээлелерин чедишкенин боттадыр дээш, бо хүнүрде хайныкыныг ажылдап турарлар.

А. ЛЕПЕШКИН.

Бистер, «Комму тудуг» трезиниң ажылчынары, Совет чазактың болгаш Коммунистг партияны совет кижилерниң материалдыг чаагай амьдыралының деңгелин улам бедилер дээш ап чорудуп турар хемчегелерин чүрөктү ханымыдан өөрүп чедиргенни илередиш турар бис.

Чоокта чаа болуп эркен ССРЭ-ниң Дээди Советиниң V сессиязының шиптирлерин бистин амьдыралымыска улуг, төөгүлүг болушкун болган.

Ажылчынардан болгаш албан хаакчылардан үндүргү тыртарын соксадыр дугайында доктаалды номчааш, кижиниң сагыш-сеткили өөрүп,

Төрөөн чурт дээш чоргаралы көрдүлүп кээр болгаш моон сонгаар улам эки ажылдакчылар келир-дир. Бистин тургузукчу күш-ажылымыс Төрөөн чуртувустун экономиказын улам сайырадып, күчү-шымалын бедиткен деп чүвө бешки сессияның материалдарында тодаргай-дыр.

СЭКП ТК-ның июль Пленумунга алдар кылдыр септелге заводунун болгаш № 2 АТК коллективтериниң үндүргөн кыйгырын ийи-биле деткээш, боттарымыска база-ла немелде хүлээлелерин алган бис.

Бистин бригадаларымыс № 4 чуртталга тудуг суурунда ажылдап ту-

рар. Чуртталга бажынарын эки шынарыг кылдыр туткаш, чогуур хуу-саазымда ажылдага киирер дээш кызымаккай ажылдап турар бис.

Төрөөн партиямыстың июль Пленумунга белек кылдыр дараазымда ажылдарын бугурууну тудугжулар сүмөлөшкөн.

№ 1 бригада ийи квартиралыг бажыны июль 20-де, а сес квартиралыг бажыны июль 10-да азы айткан хуу-саазымдан 20 хонук бурунгаар ажылдага киирер болгаш ийи-биле 192 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн хуусаа бетинае ажылдага киирер.

№ 2 бригада тудуп турары ийи квартиралыг бажыны 10 хонук бурунгаар, июль 10-да, ажылдага киирер болгаш 150 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн графикте айтканында 15 хонук эрте дуjaar.

Алган хүлээлелериниң ийи-биле күүселерин аазамшаан, совет кижилерниң дугайында ада сагыш салымшкыны дээш коммунистг партияга, совет чазакка өөрүп четтиргенини бугу өөрүвүстүн мурнудан илереттивис.

В. БАХУР, В. РЫЖЕНКОВ, тудугжуларның бригадалары.

Чурукта: Чөөн-Хемчик районуну Леяна атыг колхозуну мурнакчы чазакчыны эш М. Биче-оолдун ажылдап турары. Фото С. Феоктистову.

Д. СЕМИС-ООЛ, Коммунистг күш-ажыл бригаданың кезигүнү.

Хүндүлүг атты алдымыс

Хову-Аксинда «Тыва кобальт» комбинаттың тудуунда ажылдап турар коммунист эш О. Сямбил удурткаан дашчыларның 14 кижини составтыг бригаданы коммунисттик күш-ажылдын бригаданы деп ат дээш демисежиш эгелээниден бээр 9 ай эрткен.

Бо үенди иштинде бригада кезигүнери ай болгаш квартал планынын үргүлчү 140—150 хуу күүседип келген болгаш өвөөш эмес ажылдарын кылган. Илангыч бо чылдың эгениден бээр хонукта 3 тонна дөбө быжыр пекария бажынын, аш-чөм магазинни даш-биле тудуп кылган. Магазин ам шупту ажылдап эгелээн. Пекария июль айда ажылдага киирер. Амгы үеде бригаданың кезигүнери чаа столоваяны, улетпур бараанының магазини тудуп турар. Ол ышкаш ийи калт даш школа бажынының тудуун база эгелээн. Бригада болууну кылгып турар тудугларында даш бажынарының фундаментини даш-биле салып турар. Бугурууге көргүзүгү-биле чөргөлөштүр бригада кезигүнериңиң сагыш-чүрүмү баз эки.

Бо бүгүнү барымдаалааш, участкаң майын 31-де болган ниити хуралында бистин бригадаларымыс коммунисттик күш-ажылдын бригаданы деп хүндүлүг атты тымсыканы биске канчаар-даа аажок өөрүчүг болган. Бо чорук бистин чаа-чаа тилелгези хөй-аыт килрген.

Коммунистг күш-ажылдын бригаданы деп атты алдарымы-биле бедик тудар дээш бистер чаа хүлээлелерин ап, бугу коллективниң мурнунга боттарымыстың сөзүвүстү берген бис. Май айның бугурууге планын бригада 195 хуу күүсеткен. СЭКП ТК-ның июль Пленумунга күш-ажылчы белектеринг уккуражыр дээш бо айның планын 200 хуудан кудулатканын хүлээдишис.

Бистер боттарымыстың ниити биливиниң бедилер дээш база-ла демисежиш турар бис. Бригада кезигүнери политкритикамынның болгаш ниити өөрдилгенин ийи-бүрү бедилеринде хаара туттуган. Оон аңгыда душтети чынар үезинде солун номчулаганы болгаш ийи-бүрү темаларга беседаларын үргүлчү чорудуп, бригаданың агиткуудуун доктаамал үндүртүп келген. Бо ажылды комсомолчу эш Монгуш Декте ак-сеткилдиг харызып турар.

Коммунистг күш-ажылдаар, чурттаар болгаш өөренир дээш сорулганымыз өчингеге чедир чедишкениг күүседип шыдаар бис.

М. БАГАЛДАЙ, бригаданың кезигүнү.

Чоргаарланыр бис

Төөгүлүг чеди чылдың ийини чылдың адынын социалистг хүлээлелерин күүседир дээш «Тыва тудуг» трезиниң № 1 тудуу-монтаж участканда эш Байыр-оол удурткаан коллективниң бригаданың кезигүнери хайныкыныг ажылдап турарлар. Алдыңган хүлээлелерниң чедишкенин күүсеттип турарын эрткен айларның түңнелерин көргүсөн.

Эш Очур-оолдун бригаданы май айга чедир кайзынынга-даа үш өг-бүлө чурттаар 2 бажынын тудуп, 5 эрги бажынын септээш, ажылдага килрген. Бригаданың эш Хертек удурткаан бир аэроуз пионер лагеринде столовая, эмнеге бажынарын тудуп доокан. Ол болза бригаданың бодунга онаашканы 4 айларның планын 140 хуу күүсеткени ол болур.

Май байыраалын таварыштыр бистин чуртувусче шавышкан самолөдүн чоруткан америка империалисттериниң өнтүк-чөнгөзүгү үүгүдиглеринге холбаштыр биске митянги болган. Аңаа бистер, тудугжулар, боттарымыстың үнүвүстү бугу дайын кымыкчыларынга кижиг төрөлгөстөниң килегенин каттыштырып, Төрөөн чуртувустун күчү-шымалын улам быжылгаар дээш боттарымыска бедиткен хүлээлелени алган бис. Тываның хөчүн ажылчыны эш О. Калзан, мурнакчы ажылчынары эштер Даныш-Белек, О. Чордуган, К. Семеж-оол болгаш оон-даа эскелер ай планын 150—160 хуудан кудулатканын хүлээгенер.

Бистин күш-ажылымыс дайын кымыкчыларынга өлүмүг согуз болуп болгаш Төрөөн чуртувустун күчүнүн улам быжылгаар, Илчангаш бистер тайбыс күш-ажылымыска, Төрөөн чуртувуска чоргараланыр бис.

— Биске кыжаныраарың мурнунга Совет Эвилели кадан-даа сөгүрүп көрбөөн, ычангаш бодунун шыныг херээ дээш туркужунга кажан-даа белең—деп эш Н. С. Хрущев чутаалаан болгай.

Мөңгө тайбыс дээш тургустуг демиселчи Никита Сергеевичге өөрүп четтирдим.

О. ЧЫТТААР-ООЛ, ажылчы.

Мурнакчы тудугжу

И. Миртей—Току районуну комбинаттың мурнакчы ажылчынарының бирээни. Бугурууге черинге 4 чыл ажылдап келген үезиниң дургузунда мурнакчы ажылчының ады комбинаттың хүндүлүг самбырамын дүшөөн.

Кымык үеде тудуг мурнакчы белекелениң, чайын тудугга ажылдап турган эш Миртей ай, квартал планын үргүлчү 130-140 хуу күүседип келген.

С. ТАНАА.

ОРУС ЭШТИҢ ДУЗАЗЫ

Тываның автосептелге заводунга автотресттиң төп автосептелге мастер-казын каларының мурнунда ол черин Кызылдың септелге-механика заводу деп адып турган. Илчангаш завод моторлар септээр шех биле шуткулга цехи заводтун кол цехтеринге санадып турган. Шуткулга цехи областа шөй экилдер аар улетпурунуң эгели салган.

1957 чылда ол цехке ажылдап турган 30 ажыг кижилерниң аразында чүгле чангыс тыва оол турган. Монгуш Омчула илчан шери албаныдан хаалакып келген септелге заводтун шуткулга цехинге өөренип-чилеп кирген турган. Элең үе эрткенде Омчула шуткулга кептерин кылдырынга өөренип. Шуткулга кептерин кылдыры зарын айтырган. Ооң зарын аргаларын шингээдиш алырынга Омчула цехтинг илчальниги эш Пешков улуг дузазы көргүскөн. Шөй экилдер болгаш ийи-бүрү херекселдерни эргисаен шойдап шуткул кудар деп чүвени өөрден, харын дыкшап белин чорбай калжана аңаа өөрдери белең эмес дээрин билдингир.

Уш чыл мурунда тыва кадрларның иштинден шуткулга херекселер бир дузарында өөренип эш Омчула-биле жууришкан бис. Шаа чөк цехтин иштинге эш Пешков-биле ийи-лээ кире бээривиске ол ажыг кижиги чөргөлөштүр олурткан кылдыр херекселдериниң кептерин кылган олурлар. Илчангаш ордунга алган черинге салгаш ону арыдаш каан дөбө дуурак-биле догандыр

да шуткулга цехинге азын чазартынып, аңаа өскерилгелер болган. Цехтинг бугуруу турар продукциянының асортирментини көндүгөн.

СЭКП ТК-ның июль Пленумунга күш-ажылчы белектеринг уккуражыр дээш септелге заводтун чоокта чаа Кызылдың бугу ажылчы чоннарынга кыйгырымын хүлээп ап турган митянгиныг чораш, шуткулга цехинге база кирдишис.

Дуржулгалыг ажылчы Омчуланың чанында база бир тыда эр А. Сандык пекка тоолыын дуглаар демирниң хевни кылган олур.

Шуткулганың мергежилинге эш Сандыкты база-ла эш Пешков өөртеккен. Мооң мурунда чылдарда Сандык тускай пеккага эргилер шөй бугурууларын үрмектей буза шаап, заводтук электростанцияныга көчөгарал, ийи-бүрү ажылдары кылдып турган. Чаа мергежили чеди алган тыва кадрлар оларны өөртеккен орус эки болгаш өлүгү—Илья Константинович Пешковча чүрөктин ханымыдан өөрүп четтиргенин илередиш турарлар.

— Иды араттың огу мөөд тускай мергежили чеди ап, ажылчы чонун мурнакчы отряды—ажылчы алдыңгы хүрөөлениң киргеним Совет чазакынын, төрөөн Коммунистг партияныг ачы-халымызы. Мен ам хүнүнү нормалын 130 хуу күүседип турар мен. Эш Омчула-биле калды коммунистг күш-ажылдык салымчымы деп ат дээш демисежиш турар бис—деп эш Сандык чутаалап турар. С. МААДЫ.

«Тыва даг дугу» комбинаттың Чыргакында ийи белекээр участканда ажыл бо түнүрде онза хайныкыныг чоруп турар. Ийи кезип турар участкаң чоогунга чеди кээрге ийи ажылдаан кижилерин балды, хирээнини, ийи сөөрткен тракторлун, машиналарын даш-шимээни ырактан-ла диннамы бээр.

Участокта хайныгып турар ажылды көөрге шапкын хемнериң зөргиттери кижиг сагыжыга киирип келер. Моторлук хирөөлөр-биле ужураган дыттары «ДТ-60» деп маркалыг трактор будуктары-биле калы-ла үш-дөрттү беле шарааш сөөртүп экикээр, ол дыттар булук аштар кижилерниң колун дамчаш, актоктарга келгеш, тудуг шөндеринче шуужуп чоруп турар. Үзүктел чок мындыг шимчашкенин көргөш калжиг сагыжыга шапкын хемнин агымы канчал кирбес бээр.

Тывага аар улетпурнуң эгезин салган төөгүлүг чеди чылдың улуг тудугларының бирээни—Ак-Довурак комбинатты айыттыган хуусаазымда ажылдага киирери олардан база дөрт хамааркыр деп чүвени участкага ажылдап турар кижиг бүрүгү эки билер. Илчангаш коллектив кезигүнери тудуг материалы белекээр планын чүгле күүселер эмес, харын ажыр күүседир дээш кызымаккай ажылдап турарлар. Бо чылдың берги кварталында 3400 кубометр тудуг кижиг белекээр планын берык ийи калып ажыр күүсеткен. Чыргакының ийи белекелчилер эрткен кварталда 6700 кубометр ийиши Ак-Довуракче чүдүрүп чорутканыр.

Улетпурну, транспортту болгаш техникти депшилгени хөжүдөр таламы-биле партияның XXI съездиниң шиптирлериниң канчаар күүсеттип турарының дугайында айтырыгын чутаалап көөрү-биле СЭКП ТК-ның июль Пленумун чымдыр дугайында меде коллектив кезигүненин улам сорук килрген.

Мооң мурунда алган хүлээлелерин чазарты көрүшкөөн, участкаң ажылчынары боттарынга немелде хүлээлелерин ап турарлар. Илчангы мурнакчы ажылчынары—ийи кижикчилер М. Айдын-оол, М. Лулев, О. Дакыл-оол, будук аштакчылары Дуктүг-урут, Ч. Хертек, ийи сөөрткүчүлери С. Очур-оол, Н. Капоров болгаш оон-даа эскелер Пленумга алдар кылдыр хүнүнү нормалын 150—200 хуудан кудулатканын хүлээгенер.

Чеди чылдың улуг тудуун тудуг материаллары-биле үзүктел чок хандыр деп сорулганы коллектив кезигүнери боттарынын мурнуна салган.

Чурукта: үстүнде Чыргакында ийи белекээр участкаң ийи кепери, ортузулда мурнакчы ажылчы О. Дакыл-оол, адында: автомашинага ыштын чүдүрүп турары. Сөзү болгаш фотолары В. Луткөөту.

КУРУНЕГЕ ХӨЙ ДҮК ДЭЭШ

Кыргызданы организастыг эгелээн

Улут-Хем районун «Чодураа» колхозу бо чылын курунеге 23 тонна дук дужаар хүлээлгелг. Ол хүлээлгезин чедикшикниг күсседирибиле колхоз баштаар чери-даа, тусту: хойжулар-даа хой кыргыздааныга баш бурунгар бетелке ажалдарыа чоруткан.

Колхоз ам хой кыргыздаан массады-биле чоруда берген. Кайышында-даа 12 хачыларыг ийи электри кыргызда агрегады, ол ышкан хол хачыларыг 30 ажыг колхозчулар Севекте, Садамма хой кыргыздаан чорудуп турар. Оон ангыда Арыг-

Бажы сүт-баран фермазын ажалдарчылары ферма чоогунда колданырны хойлары кыргыз ажалга элекпейлиг киржип турар.

Сөөлү ийи-үш хүн иштинде электри кыргызда агрегаттары-биле 528 хол хачылары-биле 1034 хойлары кыргыз, 1800 кг дукту курунеге хүлээлгелг. Хол хачылары кыргызчылардан Д. Итпаа, А. Хунзан, М. Дунчумаа, Д. Дембуу олар хүнде 20—25 баш чедир хойлары кыргыз мурнакчылар болуп турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Сталин аттыг колхозта кыргызда

Бай-Тайга районун Сталин аттыг колхозунун баштаар чери бо чылын хой кыргыздааныга элээн организастыг бетелкенген.

Колхозта 12 хачымыг электри кыргызда агрегадынын септелгезин өй-шаанда дооскан. Механик өш

Х. Очур агрегаттыг септелгезин өш чоруткан.

Ук агрегат амдылында колхоз төвүндө өшкүлөр кыргыздаан чорудуп турар. Өшкү кадарчылары С. Онтуг-оол, О. Докпак, О. Хеймерек оларын 560 ажыг өшкүлөрү кыргызтыган. Ол үш кодында кыргыз өшкүлөрүнүн бирөөн-ле ортумаа-биле 500 грамм чедир дукту берген.

Электри кыргызда агрегады болган хол хачыларыг 35 колхозчулар өшкү кыргыздаан дооскан, хой кыргыздаан массалы-биле чорудуп өгөлөөн.

Х. НАРА-ООЛ.

Хойдан-на 2 кг дүк

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районун Ленин аттыг көдөө ажал-агыл артелиде кыргыздаанын ийи агрегады болган 55 колхозчулар хол-биле кыргыз турар. Баштайгы хүнүндө 1625 хой кыргызтыган. Хой бүртүгүндө-не ортумаа-биле 2 кг 100 грамм дукту кыргыз ап турар.

Электрилик хачы-биле хой кыргызчыны Өшкү-Саар хүнде 20 хой кыргыз турган, 40-ли кыргыз турар, а хол хачыны-биле кыргызчы Чечекмаа 2,5 норманы күсседип турар.

М. СЕВЕН.

Кызыл-Мажалык АТК-нч автобус чолаачы И. К. Дворков хэартап планын 152 хуу күсседип, 392 литр кывар чүдүлү камнап алган. Эки ажалдап турары дээш ону областык хүндүлөп самбыразында кирген. Чурукта: чолаачы И. К. Дворков. Фото В. Лутковтуу.

БАРЫН ЕВРОПАДА ЭКОНОМИКТИГ ЧӨРҮЛДЭЭЛЕРНИЧ ЧИДИГЛЕНГЕНИ

Амгы үедө Барын Европада бай-да 1957—1959 чылдарда тургустуулан ийи экономиктиг бөлүгүлөшкөнүрүнүн Барын Германия биле Францияга баштаган европанын экономиктиг кытжымышкын (ЕЭС) болган Англия баштаа чорутуу садыг ассоциациязынын (ЕАСТ) аразында чөрдүлөөлөрүн улам мыйи чидигленген-биле тайылбырлаттынар. Барын Европанын садымыга боттарыныч тургустуу күштедилер дээш монополияларыны, мыйаңгы англи болган барын-герман монополияларынын аразында чоруп турар калчаалыг аздан-демиселинин уржундан «ниги рыноктуг чурттары» «хостуг садыглажылганын биче зоназын» талаачыларынын аразында ханы чөрдүлөөлөр тургустуу чеген.

«Ниги рынок» зоназыга Барын Германиянын тергидөөшкенин болдурус дээш Барын Европа 17 чурттардан тургустунган «хостуг садыглажылга зоназын» тургузарын Англия каш чыл бурунгар савалдаан. Европанын экономиктиг кады ажалдажылганын организастаар таламы-биле чөвүлөдүн 1958 чылдын декабрь 15—16-да болуп өрткөн хуралыга бүтү барын европа хуралынын киржилгезин-биле «хостуг садыглажылга зоназын» тургузар дээш англи планын «ниги рынок» чурттары хүлээлгелг. Ол планын хүлээлгезинин инициативанын Франция деген-даа болза ол чорукту шынында мичан оң талаачымын Барын Германия күткүдү үндүрген, чүгө дие Барын Европа чурттарынын рыноктарына тергиделг дээш демисел англи болган барын-герман монополияларынын аразында чөрдүлөөлөрүнүн чоруткан.

«Ниги рынок» зоназын аарында чөрдүлөөлөрүнүн аарында чөрдүлөөлөрүнүн чоруткан. «Ниги рынок» зоназын аарында чөрдүлөөлөрүнүн чоруткан. «Ниги рынок» зоназын аарында чөрдүлөөлөрүнүн чоруткан.

Индиг-даа болза англи буржуазия барын Европа экономикаг тергиделг дээш демиселен оттаалайын турар. Ол чүгө демиселенин тактиказын өскерткен. Оң чээ тактиказын утказы болза, баштай «хостуг садыглажылганын биче зоназын» — ЕАСТ-ны тургузуу алган, а

Областын киноэкраннарынга чаа-чаа чечен кинофильмнерни көрүңер

Ийи айда Тыванын ажалчы чоннары совет болган даштыкы кинематографиянын элээн каш кинофильмнерин көрүлөр.

Бистиң чурттувуста оң улуг «Мосфильм» деп Ленин орденниг киностудия төгү таламы-биле шы «Мичман Панин» деп кино-тоожуну көрүчүлөргө бараалгадып турар.

Ол кинонун сценарийинин үндөзүн болза, хоочун бөлшевик Василий Лукин Павлошкынниг болуңуң намдарында алган сактымшынырында тургустунган төгүлүг болушкун. Ол сценарийин анык драматургтар С. Лунчин, И. Нусинов олар бижээлгелг.

Хаан чаазаның судуга шийтирген бөлүк бөлшевиктерин Василий Павлошкынге (канода Мичман Панинге) баштаган революция балтийкилер канчаар камгалап алганын көрүлүп турар. Мичман Панинниң ролун көрүчүлөрүнүн сонуггалыг дораан-на чаалап алган анык артист Вячеслав Тихонов мергежилдин-биле ойноп турар.

Имчаарга «Орус беленер» деп кино-шоодуг көрүчүлөрүн чүгө чок сонуггалдыр. Ол кино-шоодугтуң кол ролун көрүчүлөрүнүн сонуггалыг чаалап алган оң анык артистарынын бирөөн, салым-чаанын артиста Любовь Петровна Орлова ойноп турар.

Ол фильм бистиң хүнүривистиң оң чугула чүлүү-тайбынны, эл-пайырадык хероонге тураскааттыган. Тайбынны, эл-пайырадык совет кижилер тургустуу, чогадыкчы ажал-ыш-биле бижылгач турар.

Павлошкын Иркуткинге ужулуп бар чыткан самолет кызынашынга таварышпаш, Байкал артынык мейги-лардыг дугларыга ховуптар ужурга таварышканын бо фильмде чытаалап турар. Оортан эгелөөш-ле демги самолетка чоран даштыкы кижилер албадатталган аян-чоругу эгелөөн «Черлик» ол чөргө олар кандыг-даа солун, кандыг-даа чаа чөвөлөргө таварышканын көңүс бодавааннар.

Орук-айлы-биле душ бөөп таварышкан Барара Комарова деп совет хөрөөжөн даштыкы кижилер Сибирь дугаар орукка үлөп бараан болган: даштыкы кижилер улуг-улуг каш тудугларга баргылап, Айке ракетаны салып үндүрген чөргө база чораннар. Ол-ла чоруп турган, даштыкы кижилер совет кижилерин амырал-чуртталганы-биле, ажал-ижи-биле танышкы, совет боттук чүдүлү «сулуг кара-биле» өргөнгелг.

Бо бүтүңүн түнөөлөдө демги «сан-чорукчулар» Советтер чуртуңуң чидигген боттарыныч болуп чоран чүдүлдери өскертп ужурга таварышканыр.

Чокку үедө областын киноэкраннарынга «Ниги этинип чазалыг» деп ийи сериялыг таджик кино үнүп эгелээр. Ол кинону Бруно Янескыйниң роман чогаалынга үндөзүлөп кылган. Ол фильмде хүнөөрөктөг Таджикстанынч Вахш шыважылыг кылган канчаар-да ажал улуг планын тудуунуң кайгамчыктыг хөвөлөрүн көрүлгелг.

«Селема болгаш Роза чечен» — Риганың кинематографистеринин база бир каш ажалы ол. Ол кинонун утказын кыскасы-биле чугалаа-да мыйдыг: Гресе дээрли шагда Рига хоорайныч оң улуг бажың элдеринин бирөөн чоран. Ам дээп Гресе бистиң чаа амылдарымыска көөр көңүч чокталган, оң бай чуртталганы, эрге-чагырганын дүжүр өктөлгө кижилерге уду өжөөн көтөп эгелөөн. Эрги үе катап аглып эргиле бөөр чадывас деп, Гресе дыка мынаган. Бир эвес мичан барза, ол ам база катап-ла хөрөгетин койлай болу бөөр, а оң оң сес харыг тургу — Дайга бай-даа, ас-кежигит-даа апар ийи.

Шынында, Дайга ам-да ас-кежигит кыс турган: ол хөгжүм шылазын доозуп, эртем чедип алган база омак-хөгүл, ынак Юргис-биле душтуктажып алган. Оларын танышканынын хүнүндө Юргистин белекке сунганын роза деп кызыл чечекти ол кыс кула дүжүкүгө чедир камгалап шыгач келген.

Гресеңи хөрдөп амынаны медресок: эссе кижилер оң уруун белин алган барган. Медресок өжөөн хайынган Гресе Юргистин өлүртүп кааптарын ордандаш-да, харын болу ботунун өжөөлөрөк кара салгыш ботунунун хөрдөзүлөп барган.

Хөвүн салгалдыг кайгамчыктыг салым-чаанын кино-артистери А. Грибовту болган В. Меркурьевти көрүчүлөр «Уйгу чок дун» кино-тоожун көрүлөр.

Ук фильм Сибириниң анык-тудугчуларынын дугайын тоожуп турар. Инстагуд дооскан Юрий Соколовни Сибирск деп улуг эвес хоорай-жылгаче хайтар. Шах ол хоорайга анык инженер ажал-тоожуунуң ажал-биле улуг-улуг бергелерге таварышкы. Юрий болуңуң душтуу — Нианың апаа чедип көзүн четтикпей мыйн турар. Оң душтуу чедип келсе-даа, берге-берге шыгалдаа-даа база таварышкы. Сөөлүндө барып, Юрий ол бүтү бергелерин алып тилеп, тудугчуларынч улуг коллективинге болуңуң тургустуу мыйн тыва бөөр.

«Акуляны азы» деп кино-тоожуда Али дээр араб оолдун салым-хууун көрүчүлөр конгус сонуггал көрүлөр. Болуңуң ажалы Хусейн-биле Али далай дүвүндөн шуру дилеп тып турарлар. Оларын ол тыныш ажал айылдыг, мыйдыг-да болза эсе-ле арга чок: адымың мезгилдин сөөлүндө өлгө-бүлөңүн тып-кара-чаныгы иделгел болу бергенер.

Бир катап олар далай дүвүңгө хой шурул чөргө таварыш бергенер. Хусейн далай дүвүңгө каш удаа шымынып кирген, улуг олча-тымыштыг өш көп турган, ол аразында хөвөгөт амынчы акуланын шурай бергенин Али көре тыттып каан. Би-жөөн секирип алган. Али амынчы-дуздалык кириккен. Ол дошкун демиселге Али акуланы тилеп каан. Иччанынже ол амынчы амынчыны ол күш четтикпей барган: амын алап алган.

Ам өг-бүлөңүнүн, азымың дугайында салгыш салымшыны Алиниң колуга келген. Али бергелерге төрүлгө күчү-шыдалыг, эрес маадыр

кылдыр өтүп олар. Улгадып эр апарган, ол ас-кежин тып амынчыга калчак иделгес бөөр!

Орус литератураның сурагалыг чогаалчы Н. В. Гогольдуг «Иван Иванович биле Иван Никифорович канчаар чогушканырыл» деп бүтүдөгө бидилтир тоожуну Одессанын кино-студияны кылды үндүрген. Ол кино Тыванын экраннарынга удатпас үнүп көр.

Бистиң улуг өнүгүүсү — кызы улустун кино уран чүдүлүң чогаалдарында ийи «Ибилиг» деп кино-фильм үнүп. Ук кино-фильмде эрес-дидим Лю Ян-чанын каржы болган кара салгышты Эр Жан-шөм биле демиселен чугалап турар.

181 харылавын тур» деп фильм патриотчу мөдү-шымарларын, өнүктөжилгениң болган шийтежилгени дугайын тоожуп турар. Ол кинону Герман Демократия Республикасының «Дефа» деп сурагалы кино-студияны бидирүп үндүрген. Оон мыйи ГДР-ниң 60 харе кинофильмнери СССР-ге чедикшикниг үнгөн.

«Анык капитал» деп кинода Юн Хо деп көрөй оолдун бөдүлү капитал болу дээр чүткүлүг ийи күгөлиң тоожуп чугалап турар. Ук фильм улустун хосталганы дөөш кылт далай-кылымын демиселиң сактымшынырынга үндөзүлөп тургустунган.

Ийи биле Эльза бот-боттарына мыйнактар, оларынч бир чөргө чурттарына адаларынч көрүшөп чоруп моондак кадып турар. Иччанынже ол моондакты тилеп алмы мыйн биле өвөөсү. «Ийилгө улуг-мөдөн илгөңнөр» деп кинофильмнин утказы мыйдыг.

Кийинч ат-алдарын, арын-пүтүрүн күдү көрүп, салгыш-сеткал таламы-биле дорамчалып бастып турар бүтү-ле бак чүвөгө килеңниг шийткөл болу турар «Ынакшы ша-ла кыныг» деп уран-чечен чехословак кино база солун.

«Ан-иңк улуг орун» деп кино-фильмин Италиянын, Франциянын, Германиянын Федератив Республикасынын, Югославиянын кинематографистерни кады бидирүп үндүргөнер. Көрүчүлөр ол кинодан Францияны оң сурагалы мыйаңжын, кино-тоожу Ин Монтанын сонуггал көрүлөр. Иччарга сурагалы итали актёр Д. Миччанын бастер «Набиряны дүмөлери» деп Франция-Италиянын кады кылганы кино-дугаа күрүп болу бис. Ол кинонун кол аялы урунч эң дээрө ойынаы дөөш Джульета Маина Балпекте болган фестивалдык шаңдалыг алган. Иччарга Москва болган Бугу-делегей кинофестивалыга Д. Маинага СССР-ниң кинематография ажалдакчыларынын Швейцариянын оргомнидинин хүндүлөп диплому тывыскан.

«Евөөң дугайында ханын чөв» деп америк фильм алдар дөөш чедикшикниң чидик демиселге чедип алган анык артис хөрөөжөгө тураскааткан.

Тываның кино көрүчүлөрүн чаз-ча киноларын үргүлүп көрүп, көргөн киноларынын конференцияны организастаар!

М. МАМОНОВ.

Ярославль. Бүдүрүп үндүрүп турар продукциязынч шынарын экижилер дээш полиграфия комбинатынын мурнакчылары демиселип турар. Ийида чуруктарын дүжүрүп парларын анаа сазынарга эвес, кылды сазынарга кылды алар апарган. Оң түнөөлөдө чуруктарын дүжүрүп парларынч шынары дыка берген.

Чурунта: Чурук дүжүрөп чехтиң начальниги А. З. Симачов болган ол чехтиң шекечлиги Е. А. Ипанов олар чурукчу Остроуховтун «Эрте чаз» деп чурунуң дүжүрүп парлатканын көрүп турар.

Фото И. Дыннини. СЭТА-нын фотохроникасы.

Кадык камгалал талазы-биле чоннун негелдези улуг

Кижилеринч кадыкшылы дөөш салгыш салыры, оларга эмнеге дузалалымын чогуру өй-шаанда көрүзөри — эмнеге ажалдакчыларынын хүндүлүг болган харымысгалыг хүлээлгелг болур. Бо таламы-биле Сүт-Хөл районунч эмнеге ажалдакчыларынын аразында күженишкенин ажалдап, чоңа ак-сеткилдиг баран болуп турарлар дыка хөй. «Бора-Тайга» колхозта эмнеге салбырын өргөлөкчизи Монгуш Хирлинг-оол эки ажалдап, ырак ордарда малчынарга, сүт-баран фермаарыга үргүлүчү барып, эмнеге дузалалымын доктаамал көрүзүп, колхозчуларга лекцияларын, беседаларын база солун номчулгаларын чорудуп, колхозта эки агитаторларынч бирөөнч болуп турар.

Сүт-Аксиде район эмнегезинде улуг сестра Татьяна Апраева кызым ажалдап, азыг кижилерге өпчүт-алдык болган оларынч амылдар-чуртталганын таштыгыр тургузар таламы-биле улуг иччээлгенин салып турар. Ол ышкан Ан-Таш эмнеге пунктуунун өргөлөкчизи Загирова, район эмнегезинде кезер эки сестрамы Павлова ышкан чоңуну кадыкшылы дөөш кызым ажалдап турарлар хөй.

Эмнеге черлеринч амын акижидерине Алдан-Маадыр көдөө соведи (даргазы өш Даржай), Кызыл-Тайга көдөө Совети (даргазы өш Доктур-оол), «Ишкин» колхозтуң баштаар чери (даргазы өш Найдип) элээн организастыг кемчелерин ач чорудуп турар.

Иччээл-даа районунч кадык камгалал алыр черлеринч амын ам-да чогуру негелдезинде чедик экижайып турар. Эң мыйаңгы ырамык ордарда чурттап турар малчынарга эмнеге дузалалымын чедирери багып тургустунган. Чижээ, «Ишкин» колхозтуң Алды-Ишкинде чурттап турар малчынарынын ортуңуңа эмнеге салбырын тургузар айтырыг мыйаңга дээр үе шийтирлеттингезин. Ол болза, колхоз төвүндө 170, а район төвүндө 200 ажыг км ырак болган кадык берт чер болуп турар. Киров аттыг колхозтуң Устугу-Ишкинде дыка хөй малчынары чурттап турар, оларын хандылары-биле Өргөн-Арыг деп черде эмнеге пунктуун тургустуу-даа болза, оң өргөлөкчизи өш Спирина чоңа эмнеге дузалалымын чедирер хүлээлгезин багып күсседип турар.

Киров аттыг колхозтуң Уругу-Аксиде 10 ажыг малчын өргөлөрү чурттап турар, мыйаар барык чыда дургузунда кандыг-даа өчкү барбаан бөөп турар.

Район эмнегезинин амбулаториязына шийинчир колхозтардан келгенерге дыка берге. Чамдык экижилер ажал шыгач эки барымдалывас чорутар бар. Колхозтардан шийинчир амыр-биле келген кижилер 7—8 онук чедир манал туруп бөөр чорук кайы хөй. Чижээ, Киров аттыг колхозтуң асылге болган фермага ажалдакчы-биле шийинчир дөөн кижилер каш хүн иштинде шийинчир чадала. Ол ышкан район эмнегезин (өргөлөкчизи өш Кай) ийи-шөбүлдү шийинчир хөрөкөсөл эмнегелде бар тур.

«Бора-Тайга» колхозта

УРЕЗИН ЧЕДИШПЕЙН БАРГАН Сүт-Хөл районунч «Бора-Тайга» колхозунда кукуруза болган картофель тарылганы барык үндүргөн. Ийи 1-де турганы-биле алдыга, 110 гектар кукуруза тарылганынын орунуга, чүгө 41 гектар, а 30 гектар картофельниң орунуга 12-де гектар тарытыган.

Бо чоруктуң кол чымдагыны болза, колхоз баштаар чери ол культу-раларынч урезини тып албанынч-ла болган оларын тарылырын чедир үнөөлөп көрбөй келгенде болуп турар.

ЧЕТПЕС ЧОРУП ТУРАТ

Бо-ла колхозта хөй кыргыздаан эгелөөн. Ол ажалдыг организастык-техниктиг бетелкел болган чорудула-зы база күдү денөөлө чоруп турар. Ам дээрде 439 хөй кыргызтыган. Оон 451 кг дук алган ийи, бир хойдай чүгө чаныс кг ажы-ла дук алдымып турар. А 756 өшкүдөн чүгө-ле 372 кг чөк алдымын.

